

«Φρούρησον πανένδοξε άγιε Δημήτριάδη την πόλιν σου» -ΕΛΒΥΧ

/ Μουσική / Βυζαντινή Μουσική

Κουτλουμουσίου 414, φ.35β, Στιχηράριο μέσα 14ου αι.

Στην ιστορία βυζαντινής μελοποιίας σημαντική θέση κατέχει η περίοδος της Καλοφωνίας. Πρόκειται για της εποχή της βυζαντινής «Ars Nova» κατά την οποία το ανώνυμο μουσικό ρεπερτόριο γίνεται αντικείμενο έντεχνης καλοφωνικής επεξεργασίας. Ένας από τους κύριους εκπροσώπους της εποχής αυτής είναι και ο Άγιος Ιωάννης Παπαδόπουλος, ο Κουκουζέλης.

Κατ'αυτήν την εποχή λοιπόν ο συνθέτης δημιουργεί ένα καινούργιο μάθημα με αφαίρεση τμήματος του αρχικού ποιητικού κειμένου, προσθήκη στίχων, αλλαγή του ήχου από πλ. δ' σε πλ. β', καλοφωνική μελισματική διάνθηση της μελωδίας και συμπλήρωση κρατήματος στο τέλος. Αυτό το είδος της βυζαντινής μελοποιίας με το επιτηδευμένο ύφος, ταιριάζει στο πανηγυρικό χαρακτήρα των ακολουθιών και μάλιστα σε εορτές, όπως του Μεγαλομάρτυρα Δημητρίου. Αποτελεί δε έκφραση της πολιτισμικής ακμής του Βυζαντίου και της υψηλής λειτουργικής και μουσικής παιδείας.

Ειδικότερα στην εορτή του αγ. Δημητρίου στο δοξαστικό των αποστίχων του Εσπερινού «Έχει μέν ἡ θειοτάτη σου ψυχή καί ἄμωμος», ο Άγιος Ιωάννης ο Κουκουζέλης δημιουργεί μια νέα σύνθεση. Το μουσικό αυτό φαινόμενο λέγεται

«Επιβολή».

Μπορούμε να ακούσουμε το μάθημα «Φρούρησον πανένδοξε» από την Ελληνική Βυζαντινή Χορωδία, υπό την διεύθυνση του μακαριστού Αρχοντος Πρωτοψάλτου Λυκούργου Αγγελόπουλου. Στο βαθμό που μπορούμε να κρίνουμε την εκτελεστική δεινότητα της χορωδίας μπορούμε να πούμε ότι πρόκειται για μια υποδειγματική ερμηνεία μέσα από την οποία οι επιμέρους μελωδικές γραμμές ενώνονται αριστοτεχνικά δίνοντας την αίσθηση της συνεχούς ροής της μελωδίας.

Το αρχικό απόστιχο σε ήχο πλάγιο του τετάρτου έχει ως εξής:

«Ἔχει μὲν ἡ θειοτάτη σου ψυχὴ καὶ ἄμωμος, αἰοῖδιμε Δημήτριε, τὴν οὐράνιον Ἱερουσαλήμ κατοικητήριον, ἧς τὰ τείχη, ἐν ταῖς ἀχράντοις χερσὶ τοῦ ἀοράτου Θεοῦ ἐζωγράφηται. Ἔχει δὲ καὶ τό πανέντιμον, καὶ ἀθλητικώτατόν σου σῶμα, τόν περὶ κλυτὸν τοῦτον ναόν ἐπή γῆς, ταμεῖον ἄσυλον θαυμάτων, νοσημάτων ἀλεξητήριον, ἔνθα προστρέχοντες, τὰς ἰάσεις ἀρυόμεθα.»

και το καλοφωνικό στιχηρό σε ήχο πλάγιο του δευτέρου του αγ. Ιωάννη του Κουκουζέλη

«Φρούρησον πανεύφημε, τὴν σέ μεγαλύνουσαν πόλιν, ἀπὸ τῶν ἐναντίων προσβολῶν, παρρησίαν ὡς ἔχων, πρὸς Χριστόν τόν σέ δοξάσαντα. Αἰοῖδημε Δημήτριε, φρούρησον τὴν σε τιμῶσαν πόλιν, τοὺς ἀνακτας συμμαχησον, τὴν πόλιν σου στερέωσον, τοὺς σε τιμώντας εὐσεβῶς αἰοῖδιμε Δημήτριε (κράτημα τε-ρι-ρεμ) παρρησίαν ὡς ἔχων πρὸς Χριστόν τον σε δοξάσαντα.»

<https://bit.ly/3nKpaUr>